

OBČINSKA UPRAVA

GLASILO „KMETSKE ŽUPANSKE ZVEZE“.

IZDAJATELJ IN LASTNIK: „KMETSKA ŽUPANSKA ZVEZA“.

Izhaja vsakega 15. dne meseca, ter stane celoletno 6 kron, polletno pa 3 krone.

Dopise je pošiljati uredništvu „Občinske Uprave“ v Ljubljani. — Rokopisi se ne vračajo.

Odgovorni urednik:

Dr. Vladislav Pegan.

Posamezna številka 60 vinarjev.

Naročnino in oglase sprejema upravništvo „Občinske Uprave“ v Ljubljani.

Cena oglasom je za enostopno petitno vrsto 30 vinarjev, večkratno inseriranje po dogovoru.

Izterjevanje denarjev od občanov za javne občinske potrebe (§ 84. občinskega reda).¹⁾

(Deželni koncipist V. Polak.)

(Konec.)

Upravičen, da izvede politično eksekucijo, je po smislu § 84. obč. reda župan, ki mu za to ni treba šele dovoljenja okrajnega glavarstva.²⁾ Predno pa župan poskusi z rubežem zavezani stranki lastnih premičnin (mobilij), treba stranko še enkrat pismeno opomniti. To je takozvani eksekutivni opomin, ki slove na pr. tako le:

Št. 160.

Gospodu Janezu Bobnarju,
posestniku v Ravnem lazu.

S tukajšnjim odlokom z dne 26. maja t. l., št. 146, ste bili pozvani, da v teku 14 dni plačate pri županstvu strošek 40 K, ki ga je imela občina s tem, da je dala Vam odmerjeni del vaškega pota od mostu čez Mlinsico do Vašega vrta na Vaš račun popraviti.

Ker v določenem roku gorenjega zneska niste poravnali, niti vložili kako pritožbo, se opozarjate, da tekom nadaljnih 14 dni znesek 40 K pri županstvu vplačate, ker bi se sicer ta izterjal rubežnim potom.

Županstvo Osoje, dne 10. junija 1916.

Pečat.

Župan.

Po brezuspešnem opominu gre župan ali po njegovem naročilu v to določeni občinski svetovalec v spremstvu cenilca (za ta posel naj se vzame, če le možno, sodno zapriseženi cenilec) in občinskega tajnika

¹⁾ Začetek v številki 1., leto 1916.

²⁾ Razpis ministrstva za notranje zadeve z dne 18. aprila 1869, št. 3154.

(ali tudi brez njega) k dolžniku rubit. Zarubiti se morejo le premične stvari (mobilije) in sicer toliko, kolikor je treba, da se pokrije neplačana terjatev in pa stroški eksekucije (cenilec in morebitni drugi izdatki).

Sljedeče stvari so po smislu § 251. izvršilnega reda med drugimi izvzete od rubežni:

1. obleka, postelje, perilo, hišno in kuhinjsko orodje, peči za kurjenje in kuho, v kolikor so ti predmeti neobhodno potrebni za dolžnika in za rodbinske člane in posle, živeče z njim v skupnem gospodarstvu;

2. za vse tu imenovane osebe potrebni živež in kurivo za 14 dni;

3. ena molzna krava ali po izberi dolžnikovi dve kozi ali tri ovce s krmo in steljo, potrebno do prihodnje žetve, če so omenjene živali za preživljanje dolžnika in oseb, živečih z njim v skupnem gospodarstvu, **neobhodno potrebne**:

4. podpore v blagu, ki so se iz javnih sredstev naklonile dolžniku v slučaju velike stiske, nastopivše v deželi;

5. pri rokodelcih in tovarniških delavcih (sploh pri obrtnikih) tisto orodje, ki je potrebno za njihovo obrt;

6. denar, ki ga je prejel dolžnik v kaki sili iz javnih sredstev;

7. poročni prstan, pisma in drugi spisi dolžnikovi ter rodbinske slike (izvzemši okvirje).

Od rubežni so nadalje izvzeti pri kmetovalcih vse tiste stvari, ki spadajo po splošnih gospodarskih načelih k stoječemu kapitalu in so za redno gospodarstvo

neobhodno potrebne (fundus instructus) — na pr. za obdelovanje potrebna živina, poljsko orodje, krma, žito za setev (§ 296. obč. drž. zak.).

O priliki rubežni je napraviti poseben zapisnik, na pr. tako-le:

Št. 176.

Zapisnik,

napravljen v hiši Janeza Bobnarja v Ravnem lazcu št. 1 dne 26. junija 1916.

Predmet: Izvršitev rubežni in cenitev v svrhu poplačila zneska 40 K, ki ga dolguje Janez Bobnar občini Osoje.

Navzoči: Župan Ž, cenilec C, občinski tajnik T in posestnik Janez Bobnar.

Zarubila se je stara srebrna ura, težka srebrna verižica in zlat prstan s kamnom.

Cenilec je cenil uro na	14 kron
verižico na	10 „
in prstan na	26 „
skupaj	50 kron

Cenilec zahteva 3 krone nagrade.

Zarubljene reči je prevzel župan Ž, da jih shrani.

Janez Bobnar je podpis odklonil.

Župan.	Cenilec	Tajnik.

Za slučaj, da se pri dolžniku ne najde nič zarubljenih predmetov, ali pa če se rubežen ni mogla izvršiti, je to v zapisniku označiti z izrecno pripombo, je li dolžnik, izvzemši nezarubljive predmete, sploh brez premoženja, ali pa ga ima v kakih drugih občinah.

Po izvršeni rubežni odredi župan javno prodajo zarubljenih predmetov, in sicer potom javne dražbe. Dražbo je v občini na običajni način razglasiti in po potrebi tudi v sosednjih občinah. En izvod razglasa je poslati tudi dolžniku s pripombo, da mu je prosto, v roku, določenem v razglasu, rešiti zarubljene stvari. Od dneva razglasa do dneva dražbe mora poteči najmanj 14 dni. Razglas, s katerim se dražba naznani, slove na pr. tako-le:

Št. 177.

Prisilna dražba premičnin.

Naznanja se, da se bodo dne 12. julija 1916 ob 9. uri dopoldne pri tukajšnjem županstvu na prisilni dražbi prodali sledeči predmeti: stara srebrna ura, težka srebrna verižica in zlat prstan s kamnom.

Imenovani predmeti so se zarubili posestniku Janezu Bobnarju iz Ravnega laza v poplačilo zneska 40 K, ki ga dolguje občini.

Kupci se vabijo s pripombo, da se bo dražba zarubljenih stvari, če jih imenovanega dne ne bo mogoče prodati po cenjeni vrednosti, 26. julija t. l. ob 9. uri dopoldne v drugo vršila ter se bodo stvari prodale tudi pod cenjeno vrednostjo.

Županstvo Osoje, 27. junija 1916.

Pečat.

Župan.

Dražba se vrši v navzočnosti župana in zapisnikarja. Posle zapisnikarja vrši tajnik ali pa kak odbornik. Voditelj dražbe ne sme zase dražiti. Izdraženi predmeti se oddajo le proti takojšnjemu plačilu.

O dražbi je napraviti zapisnik, kakor sledi:

Št. 192.

Zapisnik,

napravljen dne 12. julija 1916 o priliki dražbe Janezu Bobnarju, posestniku v Ravnem lazcu, zarubljenih predmetov pri županstvu Osoje.

Dražbena komisija sestoji iz župana Ž kot voditelja in občinskega tajnika T.

Dražitelji so: (tu je naštetih vse osebe, ki se udeležijo dražbe).

Srebrno uro je izdražil za 16 K in verižico za 11 K posestnik P; zlati prstan s kamnom za 28 K zlatar Z.

Zdražitelj sta kupnino takoj položila v roke voditelja dražbe in prejela izdražene predmete.

Zapisnik se sklene in podpiše.

Župan.

Tajnik.

Kakor smo videli, se je za zarubljene predmete izdražilo 55 K. Recimo, da je občinski tajnik za sodelovanje pri rubežni in dražbi prejel 4 K; odbivši znesek 40 K in 3 K za cenilca, ostane še 8 K, ki jih ima župan zavezani stranki vrniti. Dotični odlok slove lahko tako-le:

Št. 193.

Gospodu Janezu Bobnarju,

posestniku v Ravnem lazcu.

Pri javni dražbi dne 12. julija 1916 so se v pokritje terjatve tukajšnje občine v znesku 40 K zarubljeni Vam predmeti prodali za 55 K.

Od tega izkupila se je poravnala terjatev občine po	40 K
pristojbina cenilcu	3 „
in pristojbina občinskemu tajniku za sodelovanje pri rubežni in dražbi	4 „
skupaj	47 K

Ostanek 8 K se Vam pošilja v prigibu proti pismenemu potrdilu prejema.

Županstvo Osoje, 13. julija 1916.

Pečat.

Župan.

Kakor smo videli, daje občinski red županu pravico, da odredi in izvede eksekucijo v svrhu izterjanja denarjev od občanov za javne občinske potrebe po svojih organih. Vendar pa se lahko županstva v zadevi eksekucije po smislu cesarskega patenta z dne 20. aprila 1854, drž. zak. št. 96, obrnejo do pristojnega c. kr. okrajnega glavarstva, da odredi izvršbo.

Politična oblast ima potem preiskati, če so dani formalni pogoji za izvršitev eksekucije, t. j. če je izvršilna podlaga (naslov) za eksekucijo zadosten oziroma veljaven in če je zahtevani način eksekucije dopusten, dočim se v meritorno vprašanje, to se pravi, je li pravomočni predpis denarjev, ki se imajo od stranke

terjati, pravilen politična oblast nima spuščati. (Razsodba upravnega sodišča z dne 27. jan. 1916, št. 713.)

Če prisilna sredstva občine v svrhu izvedbe eksekucije ne zadoščajo, naj županstvo po smislu § 8. gorinavedenega cesarskega patenta pri c. kr. okrajnem glavarstvu prosi za orožniško pomoč (asistenco).

Kaj so bili župani nekdej.

(Dr. Jos. Mal.)

(Dalje.)

V mnogih slučajih so sporno zadevo izročili posebnim delegiranim mirovnim razsodnikom, katere je preje župan zaprisegel, da bodo sodili nepristransko za eno kot drugo stranko. Ako ti mirovni sodniki (mirniki) niso mogli doseči sprave, je prišel spor pred redno župansko sodišče.

Ako je potek pravde zahteval, da se je bilo treba podati na lice mesta, so imenovali v Istri tak ogled razvod, tiste može pa razvodnike.

Ko so sodbe enega dne zaključili, so vse taisti dan storjene razsodbe in odloke vpričo zbranega ljudstva prečitali in oklicali, da je vsakdo slišal in kontroliral, kako se je sodilo. Sodbo so potem vpisali v nalašč zato napravljeno knjigo, v katero je bil vpogled vsakomur prost.

V najstarejši dobi, ko umetnost branja in pisanja med ljudstvom še ni bila bogve kako razširjena, so si pri županskih razsodbah mesto zapisnika pomagali na ta način, da so za vsak glas napravili na leseno palico ali rovaš po eno zarezo. Ako se je torej imel kdo v kaki stvari pravdati, je to naznanil županu, ki je potem pri sodbi ali sam ali tisti, ki je imel v rokah sodno palico, navzočim prisednikom-sodnikom obrazložil bistvo spora ter pojasnil stališče toženčeve in tožene stranke. Potem je šel župan ali njegov namestnik pri sodbi okrog vsakega prisednika ter ga vprašal za njegovo mnenje in razsodbo v sporu. Obenem pa je zarezal glas vsakega kot je spoznal za pravo na rovaš, kajti to je bil nekak zapisnik, ki se je priložil tožbi. Tista stranka, ki ima na tem lesenem zapisniku največ glasov, dobi pravico in doseže zmago.

Ko se je pozneje vedno bolj in bolj zahtevalo, da se mora vse pravno postopanje vršiti pismeno, so začeli polagoma izginjati tudi starodavni leseni rovaši. Med nami pa živi spomin nanj še dandanes v prislovcu „na tvoj rovaš“, kadar hočemo reči, da naj se izvrši kaka stvar na odgovornost in nevarnost drugega. Mesto rovašev so vpeljali zlasti isterski župani knjige, kamor so vpisavali vse tožbe in razsodbe. Zapisnikar je bil ponavadi domači župnik ali pa kak drug v občini živeči duhovnik. Te sodne knjige so pisane v slovenskem oziroma hrvaškem jeziku s posebnimi, starinskimi črkami (glagolica).

Drugod pa, kjer se župani pri sodbah niso posluževali pismenega prometa, zlasti v pokrajinalih, kjer so živeli Slovenci v ožjih stikih in pod močnejšim vplivom Nemcev, tam pa je županska samouprava kmalu podlegla tujim uredbam in napravam. Povečini se je to zgodilo že nekako okrog leta 1530. Utesnitev delovanja teh pradavnih ljudskih sodišč se najbrž ni zgodila kar naenkrat, marveč so županom lepo počasi jemali kos za kosom starih pravic, dokler niso slednjič župani sami postali nekaki biriči novih gospodov. V to dobo spadajo številni kmetijski upori: gotovo je na razjarjenost kmetov napram vedno rastočim zahtevam graščakov močno vplivalo tudi to, da so jim zatrli njihova stara sodišča in jih v tem oziru izročili popolnoma na milost in nemilost graščakov, ki so znali dobiti v svoje roke tudi sodno oblast.

Več ali manj jasni sledovi nekdanjih županskih sodišč in samouprave so se tod ohranili le še pri tistih kmetih, ki niso prišli v suženjsko in tlačansko odvisnost grofov in graščakov, marveč so ostali osebno prosti in s svojimi posestvi vred bili podložni neposredno deželnemu knezu. Taki prosti kmetje so bili takoimenovani svobodnjaki (svobodini) in plemičarji. Tvorili so pa vsi skupaj le nekaj malo občin, ter so imeli samo nižjo sodno oblast, dočim so se sicer morali zagovarjati pred kranjskim deželnim vicedomom, na Štajerskem pa pred deželnim glavarjem. Vsa ostala množica podložnih kmetov pa je bila tudi glede sodstva podrejena svoji zemljiški gosposki. Celu svobodini so morali v sporih glede tistega zemljišča, ki je bilo last kake zemljiške (graščinske) gosposke, pred tisto iskati tudi pravico.

Ob tej priliki je tudi potrebno, da pogledamo v zgodovini našega kmeta nekoliko nazaj v njegovo preteklost. Ako si bomo namreč enkrat na jasnem, kako, zakaj in kedaj je prišel kmet v odvisnost graščakov, potem nam bo tudi stališče župana v raznih dobah v marsičem postalo razumljiveje.

Prvotno je bil vsak član enega in istega naroda prost, enakopraven in enakovreden kot vsi drugi. Suženj je bil vojni ujetnik in tisti, ki je svojo prostost na kakršenkoli način zapravljal, bodisi zastavil, zaigral ali pa drugače vsled kake pregrehe izgubil. Glavno opravilo prostega človeka je bila vojska; vojska mu je

bila obrt, ki mu je dajala obilo dobička in koristi. Kajti vse, kar je naplenil in naropal pri sovražniku, je ostalo njemu, ujeti sovražni vojščaki pa so postali njegovi sužnji, ki so mu stregli, pasli čede in obdelovali polje. Toda polagoma se je ta ljudska vojska začela krčiti. Kajti kralj ni rabil več toliko pešcev, marveč v prvi vrsti le konjenikov. Toda konja in bojne oprave ni zmožgel vsakdo, tudi mu ni bilo mogoče, da bi bil za dalj časa in na svoje lastne stroške odsoten od svojega posestva. Zato je kralj vitezom, ki so mu obljubili zvestobo ter se obvezali slediti in pomagati mu v vojski, dal v brezplačen najem obširna posestva ali pa cele pokrajine. Tako so postali ti vitezi mogočni in bogati gospodje, velikaši v pravem pomenu besede. Kralj je njihovo službo na dvoru in v vojski razen s podelitvijo zemljišč nagradil tudi z različnimi drugimi ugodnostimi, prepustil jim je počasi vso sodno in upravno oblast nad vsemi ljudmi, ki so obdelovali njihovo zemljo ali jim bili kako drugače podrejeni.

Temu novonastalemu plemstvu je kralj tudi sicer v vsakem oziru šel na roko, tako da je končno sam postal odvisen od vitezov, ki so tudi sicer dobivali mastne cerkvene in dvorne službe. Zato ni čudno, ako so se navadni, doslej prosti kmetje radi podali v varstvo takega mogočnega gospoda: uživali so njegovo zaščito ter bili vrhtega še prosti težkih vojnih bremen. Kdor se ni prostovoljno udal, so ga plemiči na ta ali drug način, tudi z zlorabljanjem uradne, zlasti sodnijske oblasti, do tega naravnost prisilili. Kajti podložniki so prišli polagoma do spoznanja, da je bolje imeti te mogočne velikaše za svoje gospodarje, kot pa napraviti jih za svoje sovražnike. Razmeroma najbolje se je godilo še tistim podložnim kmetom, ki so se podali ali prišli v odvisnost cerkve, samostana ali škofa. Škofovim podložnikom se je tako dobro godilo, da je nastal v srednjem veku pregovor, da je pod krivo (to je škofovo) palico dobro bivati.

Sicer so pa tudi graščaki pričeli z neznosno silo in krutostjo pritiskati na svoje kmete še le takrat, ko je njihov vpliv pri vladarju začel pešati, zlasti ko kralji in cesarji teh z železnimi oklepi oboroženih vitezov niso več rabili. Ko so namreč proti koncu srednjega veka iznašli smodnik in puške, je prišel železni vitez ob vso veljavo. Na njegovo mesto je stopil navaden pešec-vojak. Vitezi pa s tem niso prišli le ob vso prejšnjo veljavo, marveč tudi ob svoje prejšnje bogastvo. Izgubili so tudi vse dobre službe in urade, ker so vladarji sedaj nastavljali le take ljudi, ki so se kaj učili, ki so dobro poznali nove postave in predpise. Ker pa se dobremu in udobnemu življenju tudi zanaprej niso marali odpovedati, zato so začeli graščaki od tedaj naprej svoje podložne kmete tembolj izžemati. Zahitevali so čezdalje več tlake, davščin in podobnih dajatev. Kmetje pa so se sklicevali na svoje stare pravice, ki so bile zapisane v zaprašanih urbarjih in zemljiških pismih. Ker nobena stranka ni bila voljna odjenjati, so se razjarjeni kmetje v svoji bridki — po turških napadih še povečani — nadlogi uprli svojim

tlačiteljem ter za svojo staro pravdo pograbili za orožje. Vendar tudi ta veliki slovensko-hrvaški kmečki upor pred 400 leti ni ravno omilil kmetove usode. Grajski valpti so večinoma le še bolj pazili na kmeta in natanko nadzirali vse delovanje županov.

Kar tiče županov samih, so graščinska gospodarstva obdržala pri ljudstvu udomačeno župansko upravo. Toda strogo določenega službenega delokroga, natančno omejenih pravic in svoboščin župani sedaj pod oblastjo grofov in drugih graščakov niso več imeli. Izvrševali in delali so le to, kar jim je gosposka prepustila bodisi prosto po dogovoru ali pa vsled starodavnega običaja. Zato tudi ugled in veljava županov niti pri dveh graščinah nista bila popolnoma enaka.

Ako so se med sicer slovenske kmete naselili v večjem številu in obsegu novi nemški priseljenci, potem le-tem ni stal na čelu župan, marveč valpti, kakoršne so že od doma poznali. To pa so storili zato, da se je vsakemu sodilo po njegovih domačih pravnih običajih, katerim so bili privajeni.

K županskim poslom je spadalo tudi napovedovati in sklicevati redne zборе kmetov, ki so se na Goriškem in na škofjeloškem svetu imenovali „pojezdi“. Na teh pojezdih so se obravnavale stvari gospodarskega značaja, urejevalo razmerje med gosposko in podložniki ter kaznovali razni prestopki.

Delovanje in pravice županov so bile zlasti očite ravno v teh pojezdih, pravadah, večah, sosečkah ali kakor se že ta posvetovanja in zborovanja imenujejo. Že staroslovenski župani so imeli navado, da so od časa do časa sklicevali prebivalstvo svoje župe na posvetovanje o važnih zadevah ali pa k javnim sodbam, da so pomagali soditi. Ti zbori so se imenovali večja, kar pomeni toliko kot posvet.

Tudi potem še, ko so kmetje prišli že pod oblast zemljiške gosposke, je ta obdržala način starih sodnih zborov. Tako so se vršile večje ali pojezdi na loškem gospostvu trikrat na leto: o sv. Juriju, sv. Mihelu in o Svečnici. Z besedo pojezd, ki pomenja tropo jezdecov, je ljudstvo te sodne zборе zato označevalo, ker je takrat grajski oskrbnik s številnim spremstvom na konjih obiskoval posamezne županije, pri tej priliki razsojeval prepire, kaznoval prestopke in zločine in pobiral davščine. Na takem shodu so bili novi podložni kmetje umeščeni na svoja zemljišča, stari pa potrjeni na posestvu, ako so vedno izpolnjevali svoje dolžnosti. Vse to se je končno zaključilo s pojedino, h kateri so morali podložni kmetje prispevati pijačo in jestvine. Kedar je bil n. pr. pojezd v Žireh je moralo vsako zemljišče in vsak kmet dati po eno pogačo, merico ovsa in eno kokoš. Kokoši, pogače ter drugo, kar niso na pojedini vsega povžili, so si župan in ostali prisedniki med seboj razdelili. Pozneje je bilo natanko določeno, kaj ima priti na mizo opoldne in kaj zvečer. Župan je moral prispevati sodček vina, meso in jajca za kosilo, kmetje pa za večerjo kozje meso, kuretnino in druge jestvine. —

Pojezdi so slednjič — ko se je preosnoval način sodstva — ostali še kot davek, ki so ga podložniki plačevali v povračilo za stroške pravosodja in so bili lep vir dohodkov.

Ohranjeno je tudi še eno tako navodilo, kako se naj postopa na takih večah ali pravadah. Najprej je bilo treba na takem sodnem zboru izbrati sodijo, gozdarja, slugo, valpta in druge uradnike. Potem naj pokličejo enega izmed županov in naj ga opomni, da odgovarja na vsa vprašnja po resnici. Ko je prisegel, naj pozove enega izmed podložnih kmetov. Potem naj ga izprašujejo pod prisego, če je marljiv kmet, če točno odrajtuje svoje davščine, če on in njegova žena pripadata tisti graščini, če ima odrasle sinove, ki morejo obdelovati zemljo, če ima več kakor eno zemljišče, če pozna med sosedi koga nezmožnega kmetovanja ali drugega, ki bi bil sposoben, če se je kdo njegovih znancev oženil izven gospodstva, če je kdo gozde ali pašnike izsekaval, popasel ali jih sicer izrabljal. Tudi je moral dalje župan vprašati tistega kmeta, koliko odrajtuje na leto žita, starega ali novega denarja ali drugih davščin, koliko mora dajati oskrbniku, sodniku, notarju, koliko županu, gozdarju in klicarju. Župan je tudi še vprašal, če se spoštujejo meje zemljišč v okolici, če so od zemljišč prej plačevali več ali manj, dalje če ve za koga, ki lovi divjačino, ptice ali ribe pa nima lovske pravice, kje bi se dali napraviti novi mlini in še več podobnega. Tudi so vprašali na pojezdu, kateri podložniki morajo za davščino dajati meso, kokoši in jajca, koliko morajo dajati kolarji, lovci, ribiči in kovači, koliko dni je treba delati tlako, kaj je treba dati v slučaju smrti zato, da ostane posestvo še zanaprej pri hiši (ponavadi je bilo treba dati zato najboljšega vola). Tudi se je ugotovilo, koliko ovac, koz ali prešičkov je bilo treba vsako leto šteti za kako zemljišče.

Pri sodnih zborih sta vedno sodelovala dva besednika, tožitelj in branitelj, ki sta se zato tudi imenovala pravdača. Župani so kmetom po okolici naznanili, kdaj ima biti večja. Pod prisego jim je bilo ukazano, da naznanijo ob tej priliki vse zločine in prestopke, za katere vedo. Teh prestopkov, ako so bili le količkaj težjega značaja, niso kaznovali več župani, marveč deželski sodniki oziroma grajski oskrbniki. Županom je ostala v tem času kvečjem le še nižja sodna oblast za razne pregreške in prestopke na polju in v gozdu.

Vsled pogostih kmečih uporov tekom 16. in 17. stoletja je gosposka te večje le nerada gledala, ker so dale podložnikom lepo priliko, da so spravili na dan razne pritožbe o bremenih in nadlogah, ki so jih trle. Zato se kmetje pozneje niso smeli svojevoljno in brez navzočnosti grajskega uradnika zbirati na večah. Namesto kmečkih shodov so bili dovoljeni večinoma le

še zbori županov, ki so večali (= na sodbi zborovali) ob določenem času, navadno vsake kvatre, toda razpravo je vodil graščinski oskrbnik ali sodnik.

Tudi kvaterne sodbe so stara naprava, pravo ljudsko sodišče, ki se loči od gorske pravde le v tem, da se tam ni razsojalo le o stvareh, ki zadevajo vinarstvo, marveč sploh tudi o vseh drugih mogočih stvareh. Ti shodi niso bili le navadni sodni zbori, ampak nam predstavljajo shode samostojnih gospodarjev v posvet o vseh stvareh, ki tičejo gospodarstva zlasti v vinskih gorah. Te ljudske pravde so torej nekak viden izraz samouprave posameznih vinogorskih sosesk in nas spominjajo na staroslovenske zadruharje, ki so se shajali pod domačo lipo v posvete o razumnem gospodarstvu. Podoben pojav srečamo tudi pri beneških Slovencih, o katerih sestankih, sosednja imenovanih, hočemo še spodaj spregovoriti par besed.

V tistih časih, ko se blago ni moglo kakor dandanes pošiljati hitro iz kraja v kraj, je imela vinarja še večji pomen za domače gospodarstvo, pa tudi za dobiček zemljiških gospodov. Zato vidimo, da je bila takrat vinska trta razširjena celo v krajih, kjer dandanes že davno ni več vinogradov. Tuji gospodarji so zato Slovencem pustili v tem oziru več samostojnosti, da so si uravnali v vinogradih, kakor se jim je najbolje zdelo, da so se shajali k rednim zborovanjem in ukrepali o vsem, kar je bilo vinarstvu v korist.

Stare navade in običaje so si dali leta 1543 zapisati in potrditi, in po tem „gorskem zakonu“ ali „gorskih bukvah“ so pozneje tudi sodili in poravnali spore.

Občani so si skoro povsod ohranili pravico, da so si za gorsko pravdo izvolili svojega posebnega sodnika, ki je bil ponavadi župan dotičnega kraja. Župan-sodnik je predsedoval goski pravdi, on je razglašal veljavne sklepe in razsodbe.

Za vse podložne viničarje je bila udeležba pri gorskih pravadah obvezna: tako za proste vinarje, ki so se imenovali mejaši, kakor tudi za sogornike, ki so imeli v najemu graščinske vinograde. Kdor ni prišel, je bil denarno kaznovan.

Ako je hotel kdo tožiti, je moral naznaniti preje županu ali pa gorniku kot najiminitnejšemu prisledniku gorske pravde. Ti so skušali doseči mirno poravnavo. Če to ni šlo, so povabili obtoženca k obravnavi. To vabilo se je izvršilo tako, da so mu poslali po biriču voščen odtis pečatnika, ker ljudje takrat niso znali čitati. Ako toženec kljub ponovnemu takemu vabilu na pečat ni prišel, so ga vtretjič obsodili na 3 marke kazni. Razen tega so mu naštel še 50 šib in sicer mu jih je 25 prismolil tožitelj, drugo polovico pa birič, da je drugič vedel upoštevati pravico svojega bližnjega, ako ga kliče pred sodbo. (Konec prihodnjič).

Vpliv vojnih dogodkov na postopek in roke v zadevah javnega prava.

(Dr. Ferd. Tomažič.)

Cesarski ukaz z dne 29. avgusta 1914, drž. zak. št. 227, določuje, da se lahko z ukazom uravna vpliv vojnih dogodkov na tek dob in na izpolnjevanje rokov, ki so postavljeni z obstoječimi predpisi ali ki jih je na podstavi predpisov postavilo oblastvo, v koliko in kako se odvrtajo škodljivi pravni nasledki, ki morejo nastati, ako se zamudé dobe ali roki, ali sicer vsled vojnih dogodkov, in kako se odstranjujejo že nastali škodljivi pravni nasledki.

Na podstavi tega cesarskega ukaza so se z ukazom vsega ministrstva z dne 15. septembra 1914, drž. zak. št. 245, izdala izjemna določila za postopek in roke v stvareh javnega prava v prid vojaškim osebam.

Ta ukaz velja tudi za avtonomna, torej tudi za občinska oblastva in je vsled tega neobhodno potrebno, da ga pozna vsak župan.

Poglejmo si поблиže ta določila!

Prvi paragraf navedenega ministrskega ukaza pravi:

„Oblastva, katerim je poverjena uprava in pravosodje v stvareh javnega prava, smejo, da se varujejo pravice vojaških oseb v zmislu § 1, odstavek 2, cesarskega ukaza z dne 29. julija 1914, drž. zak. št. 178, ako bi jim iz nadaljevanja postopka ali iz poteka dobe nastala škoda zaradi njihove odsotnosti, izreči, da se je prekinil (je preštal) postopek ali tek dob; prestanek se pa ne sme izreči, ako nasprotujejo temu pretežni javni interesi.“

Kdo je vojaška oseba v zmislu tega ukaza? To vprašanje je najbolj važno, ker se smejo predmetna izjemna določila uporabljati samo vojaškim in tem enakim osebam v korist.

Za vojaške osebe je smatrati:

1. pripadnike oborožene moči avstrijsko-ogrske monarhije (skupna vojska, vojna mornarica, deželna bramba, črna vojska);

2. tiste osebe, ki se pritegnejo na službovanje za vojne namene na podstavi § 7. vojnega zakona ali pa zakona o vojnih dajatvah in opravah;

3. osebe vojnega orožništva, dalje tudi tiste civilne osebe, ki so v uradni lastnosti prideljene v službovanje pri armadi v vojni ali spadajo k spremstvu armade v vojni n. pr. civilni komisariji pri armadnih poveljstvih, civilni inženirji (državni ali deželni), ki so prideljeni armadi za nadzorovanje etapnih cest itd.;

4. vse osebe, ki opravljajo pri armadi v vojni prostovoljno zdravstveno službo.

Enako kakor tem vojaškim osebam se uporabljajo določila tega ukaza tudi v korist:

5. vojnim ujetnikom,

6. vojnim talcem,

7. osebam, ki jih vojni dogodki ovirajo, da ne morejo občevati z oblastvom in

8. otrokom in varovancem ali oskrbovancem pod točkami 1—7 navedenih oseb, dokler zanje ni postavljen drug zastopnik.

Določila ministrskega ukaza, o katerih razpravljamo, imajo namen, osebe, ki jih lastna vojaška služba ali pa vojaška služba njihovih zakonitih zastopnikov ali vojni dogodki sploh ovirajo pri osebnem oskrbovanju njihovih zadev, varovati pred izgubo pravic, kateri bi bili kot stranke izpostavljeni, če bi oblastva nadaljevala svoje uradovanje, ne glede na to, da se kot stranka prizadeta oseba vsled vojnih razmer brez lastne krivde postopka ne more udeleževati in izpolnjevati zakonito določenih rokov. V posledici tega ima oblastvo v varstvo strankinih pravic takšnih oseb pravico, ali uradoma ali pa na predlog prekiniti postopek ali tek dob in rokov, ako pride upoštevač merodajne razmere do prepričanja, da bi vsled nadaljevanja postopka ali zamude roka trpela škoda kaka vojaška oseba ali pa njej enako postavljena stranka.

Prestanek v postopanju se lahko izreče tudi v slučajih, ki so se dogodili, predno je stopil ministrski ukaz v veljavo t. j. pred 18. septembrom 1914, katerega dne je bil ukaz razglašen v državnem zakoniku, a ne poprej nego je nastopila ovira vojaške oziroma njej enake osebe. Vzemimo slučaj, da je bila stranka vpoklicana prvi dan mobilizacije, torej 28. julija 1914, in da se je postopek v javnopravni zadevi, pri kateri je stranka udeležena, nadaljeval in zaključil, da je izšla odločba in da je potekla pritožbena doba pred veljavnostjo predmetnega ministrskega ukaza torej pred 18. septembrom 1914, ne da bi bila ta stranka vsled svoje odsotnosti sploh v stanju, varovati svoje ali svojih otrok in varovancev pravice in koristi. V tem slučaju zamore oblastvo uradoma ali pa na predlog še naknadno izreči, da in s katerim dnem se je prekinil postopek, kakor hitro zve za oviro stranke.

Določila ministrskega ukaza se uporabljajo v enaki meri tudi pri rokih, v katerih mora stranka po veljavnih zakonih zadostiti kaki dolžnosti ali pa se poslužiti kake pravice, kakor tudi pri rokih, katere mora stranka spolnjevati, če hoče kako pravico ohraniti ali pa zahtevo uveljavljati.

Postopek oziroma potek dobe (roka) pa se ne sme prekiniti, če nasprotujejo temu pretežni javni interesi. Po ministrskem ukazu je v obče oblastvu na voljo dano, da izreče po lastni presoji prekinjenje postopka oziroma teka dobe; le v slučaju, da so za-

sebne koristi v koliziji z javnimi interesi, in sicer pretežnimi javnimi interesi, morajo zasebne koristi stopiti v ozadje in torej ne sme oblastvo v prid kaki vojaški osebi prekiniti postopka oziroma teka dobe.

Kaj ima pa oblastvo ukreniti, če bi prekinjenju postopka oziroma teka dobe (roka) v korist kake vojaške osebe sicer ne nasprotovali javni interesi, ampak zgolj koristi kake druge osebe (nasprotne stranke), ne glede na to, če je ta nasprotna stranka vojaška oseba ali ne?

Na to vprašanje ni težko odgovoriti. Ministrski ukaz sicer ne da direktnega odgovora, a iz tega, ker omejuje pravico oblastva prekiniti postopek oziroma potek dobe le v slučaju kolizije s pretežnimi javnimi interesi, se da sklepati, da ima oblastvo — kakor zgoraj omenjeno — v vseh drugih slučajih prosto roko. Če so torej koristi vojaške osebe v nasprotju z interesi nasprotne stranke, mora oblastvo pred izrekom preudarjati, če bi ne nastala nasprotni stranki taka nepovračljiva škoda, ki bi ne bila v nobenem razmerju z neugodnimi nasledki, ki bi jih trpele vojaške ali njim enake osebe vsled nadaljevanja postopka oziroma nadaljnega teka dobe (roka). Od izida tega pretehtovanja zavisi potem odločitev oblastva.

Prekinjenje (prestanek) postopka ne nastopi nikoli samoposebi, ampak vedno le po izreku oblastva, ki se mora poprej prepričati, če so v posameznem slučaju merodajne okoliščine take, da zahtevajo prekinjenje.

Oblastvo tudi izreče, s katerim časom se je prekinil postopek ali tek dob.

Prestanek se pa ne more poprej začeti, nego:

1. pri vojnih zavezancih, ki pripadajo skupni vojski oziroma vojni mornarici ali pa deželni brambi, z dnem razglasitve mobilizacije;

2. pri črnovojnikih z dnem, katerega se zaradi napovedbe in sklica črne vojske pritegnejo na službovanje;

3. pri osebah, ki se na podstavi § 7. vojnega zakona ali zakonitih predpisov, obstoječih o vojnih dajatvah in opravah, pritegnejo na službovanje za vojne namene, z dnem, katerega se pritegnejo na taka službovanja;

4. pri osebju vojnega orožništva, pri civilnih osebah, ki spremljajo v uradni lastnosti armado v vojni ter spadajo k spremstvu armade v vojni, končno pri osebah, ki izvršujejo prostovoljno zdravstveno službo, z dnem, katerega stopijo v to razmerje;

5. pri vojnih ujetnikih in talcih z dnem, katerega jih je prijel sovražnik;

6. pri osebah, ki jih ovirajo vojni dogodki, da ne morejo občevati z oblastvom, z nastopom ovire.

Ako se uvede postopek šele med vojaško službo kake stranke ali tekom vojnih dogodkov ali pa če prične rok teči pozneje, se mora ta poznejši čas določiti kot začetek prekinjenja (prestanaka).

Oblastvo mora svoj izrek o prekinjenju postopka oziroma teka dobe (roka) naznaniti vsem udeleženi strankam.

Kaj je posledica prekinjenju postopka oziroma teka dob (rokov)?

Z izrekom, da se prekine postopek ali tek dob, izgube moč vse odredbe, ukrenjene v času ali za čas po začetku prestanaka.

Pojasnimo to z vzgledom! Vzemimo, da je n. pr. v vodopravnem postopku razpisana kaka komisijska obravnava, ki je pomembna za kako vojaško osebo kot stranko in katere bi se morala in hotela stranka udeležiti, da bi varovala svoje koristi. Potem, ko je bila obravnava že razpisana, a predno se je imela vršiti, je izreklo oblastvo z ozirom na oviro stranke, ki je vojaška oseba, da se je prekinil vodopravni postopek. S tem, da se je postopek prekinil, je razveljavljen tudi razpis komisijske obravnave!

Koliko časa počiva postopek oziroma tek rokov, če je nastopilo prekinjenje?

Ministrski ukaz pravi: „Prestanek postopka neha in roki začno znova teči, čim predlaga oseba, kateri v prid se je izrekel, naj se postopek nadaljuje, ali čim je minilo 14 dni, kar je odpadla ovira (ovira vsled vojnega službovanja oziroma vojnih dogodkov).“

S tem določilom so vojaške in njim enake osebe zagotovljene, da se prekinjeni postopek ne bo nadaljeval, oziroma, da prekinjeni rok ne bo začel zopet teči zoper njihovo voljo, nasprotno je pa v interesu javnega reda in nasprotne stranke dana možnost, da se prekinjeni postopek zaključi, če vojaških oziroma njim enakih oseb vojno službovanje ali pa vojni dogodki ne ovirajo več pri osebnem oskrbovanju njihovih zadev. V ta namen se morajo tudi vse zadeve, v katerih se prekine postopek, pri oblastvu imeti v evidenci in se mora postopek takoj obnoviti, ko odpade ovira, ali bolje povedano, ko mine 14 dni, kar je odpala ovira.

V prid vojaškim in tem enakim osebam oblastvo lahko opusti tudi vse odredbe v izvršiluem postopku ali razveljavi ukrenjene odredbe.

Zoper opustitev ali razveljavo take odredbe ni dopusten pravni pomoček.

Istotako tudi zoper izrek, da je nastopil prestanek postopka ali teka dobe (roka), ni pravnega pomočka.

Ako se dodatno pokaže, da niso bili dani pogoji za prestanek, mora oblastvo svoj izrek o prestaneku razveljaviti uradoma t. j. samo od sebe in ne šele na prošnjo ali zahtevo nasprotne stranke.

Za katera oblastva velja ministrski ukaz, s katerim so se izdala ta izjemna določila za postopek in roke v stvareh javnega prava v prid vojaškim osebam?

Na to vprašanje odgovori § 5. ministrskega ukaza, ki pravi:

„Ukaz velja za oblastva, urade, zavode in organe, poklicane za oskrbovanje nalog javne uprave, ter za sodišča, poklicana za odločbo v javnopravnih stvareh.“

Ukaz se ne uporablja, ako se za posamezne teh oblasti, uradov, zavodov in organov izdado druga določila, prav tako ne za določeno opravilno področje teh oblasti, uradov, zavodov in organov, ako se zanj ukrene uredba s posebnimi predpisi.

Ukaz ne velja za patentni urad in patentno sodišče v patentnih stvareh ter za kazenska in dohodarstvena sodišča“.

Ukaz torej velja splošno za vsa oblastva, urade, zavode in organe, ki oskrbujejo naloge javne uprave, kakor n. pr. za politična oblastva, (okrajna glavarstva, deželne vlade oziroma namestništva, ministrstva), šolska oblastva (okrajne in deželne šolske svete) itd. Važno za nas je zlasti to, da velja ta ukaz tudi za avtonomna oblastva, to-

rej posebno za deželni odbor in občinska oblastva. Deželni odbor je v svoji seji dne 20. novembra 1914 sklenil, da bo v praksi postopal po zamislu tega ukaza vsega ministrstva.

Nadalje velja ukaz splošno tudi za sodišča, ki imajo odločevati v javnopravnih stvareh, kakor n. pr. državno sodišče, upravno sodišče itd.

Ker je ukaz splošnega značaja, zato se njega določila ne uporabljajo tam, kjer so za postopek in roke v prid vojaškim osebam izdana posebna določila, oziroma izdani posebni predpisi, kakor se je to zgodilo n. pr. z ministrskima ukazoma z dne 2. septembra 1914, drž. zak. št. 232 in 233, glede varstva patentov, vzorcev in znamk.

Vprašanja in odgovori.

1. Žup. Št. V.

Vprašanje:

Dijak A je našel v gozdu hranilno knjižico, glasečo se na ime B z vlogo nad 1000 K. B, kateremu je A hranilno knjižico vrnil, se brani plačati najdenino. Ali ima A pravico do najdenine in do kolikšne?

Odgovor:

Glede hranilnih knjižic določa dekret dvorne pisarne z dne 26. septembra 1844 (J. G. S. št. 832), da mora biti v hranilničnih pravilih določeno, da se vsak imetnik ali prezentant take knjižice smatra brez legitimacije o identiteti osebe kot zakoniti posestnik in da se mu na zahtevo izplača naložena glavica, če le ne ovira izplačila uvedena amortizacija knjižice ali sodnijska prepoved ali pa od lastnika naročena zaznamba pridržka.

Pri hranilnih knjižicah je torej treba razločevati:

1. če so pod sodnijsko prepovedjo, t. j. če ni sodišče n. pr. v kakem eksekucijskem postopanju proti lastniku knjižice hranilnici prepovedalo, izplačati kaj na to knjižico;

2. če se je uvedla amortizacija izgubljene hranilne knjižice in sicer a) predno se je knjižica našla, b) šele potem, ko se je tista našla, a predno se je lastniku vrnila;

3. če ni dal lastnik svoje hranilne knjižice vinkulirati, oziroma zabeležiti pridržka, t. j., če ni določil pogoja, pod katerim samo sme hranilnica na njegovo hranilno knjižico kaj izplačati n. pr. samo gotovi osebi ali pa samo ob navedbi določenega in od hranilnice v njenih knjigah zabežčenega gesla.

4. če ne nasprotuje izplačilu hranilne vloge noben pod točkami 1.—3. naštetih zadržkov.

Hranilne knjižice v zadnje naštetem slučaju se prejemajo kot kavcije in vadiji in se splošno postopa z njimi, kakor bi bili denar; smatrajo se torej, četudi

ne pravno, ampak dejansko kot na imetnika se glaseči papir, torej kot samostojne vrednote. Prometna ali obča vrednost vloge v kaki solventni hranilnici je enaka saldu, t. j. polnemu znesku, ki ga mora hranilnica ob realizaciji hranilne knjižice izplačati. Vsak torej lahko dvigne na tako hranilno knjižico vso naloženo gotovino.

Najditelj take hranilne knjižice ima brez dvoma pravico do polne postavno določene najdenine. Po § 391. obč. državl. zak. znaša najdenina deset odstotkov obče vrednosti najdene stvari; če pa ta vrednost presega 20.000 K, samo deset odstotkov od zneska 20.000 K, t. j. 2000 K in pet odstotkov od presežka.

Za računanje najdenine pride v poštev tista obča vrednost, ki jo je imela izgubljena stvar v trenutku, ko se je našla. Amortizacija hranilne knjižice, uvedena še le potem, ko se je knjižica že našla, ne jemlje najditelju pravice do polne najdenine. (Glej rzsodbo najvišjega sodišča z dne 2. novembra 1905, št. 14.492 zb. VIII. 3201.)

V slučajih, navedenih zgoraj pod točkami 1.—3., nimajo hranilne knjižice v prometu tiste vrednosti kot proste pod točko 4. omenjene vloge. Najditelj jih sploh ne more realizirati; zanj torej nimajo nobene vrednosti. Za lastnika pa imajo vendar neko vrednost, ker bi brez njih prišel do izplačila vloge šele po precej časa trajajočem amortizacijskem postopanju, kar je gotovo združeno s stroški in mogoče tudi še s kako drugačno škodo. V tem slučaju gre najditelju tudi najdenina, a ne polna, temveč samo primerna nagrada, ki jo — če pride do tožbe — od slučajaja do slučajaja po prosti presoji določi sodišče.

V enem takem slučaju je najvišje sodišče vendarle priznalo polno najdenino, t. j. z rzsodbo z dne 1. februarja 1911, Rv. I 95/11, zb. XIV 5345. Nekdo je našel pri popravljanju sobnih tal skriti dve vinkulirani hranilni knjižici, glaseči se na ime J., ki je bil umrl, in za kateri niso dediči nič vedeli. Ker ste bili vinku-

lirani, niste bili za najditelja nobene vrednosti, ker bi jih ne mogel realizirati. Najvišje sodišče se je pa postavilo na stališče, da po zmislu zakona ne gre najditelju najdenina samo kot nagrada za njegovo poštenje, temveč tudi kot primerna odškodnina za skrb, ki jo je imel za koristi lastnika (dedščine). Ta skrb je pa bila za dedščino posebno koristna, ker bi tista po ugotovitvah nižjih inštanč brez te najdbe najbrže sploh ne bila prišla do denarja, ki je bil na knjižici naložen. Vsled tega se je najditelju priznala polna v § 391. obč. državl. zak. določena najdenina.

2. Županstvo H.

Vprašanje:

V tukajšnji občinski urad prihajajo dan na dan žene vpoklicancev in prosijo, da jim naredim prošnjo za zvišanje državne podpore, češ, da jim pišejo možje, da dobe žene iz drugih dežel višjo podporo kakor pa te, in da naj le naredijo prošnjo, da se bo podpora tudi njim zvišala. Kaj naj naredim? Ali se splača delati v takih slučajih prošnjo? Žene dobijo polno podporo, ki je določena za nas. Prosim pojasnila.

Odgovor:

To napačno mnenje je pri nas zelo razširjeno. Pri vojakih so fantje in možje skupaj iz različnih dežel, mest in trgov. Pogovarjajo se, koliko dobe njihovi domači podpore in pridejo navadno do zaključka, češ meni se godi krivica, ta dobi toliko, moja žena pa samo toliko, če tudi je revnejša kakor pa ta. To je seveda napačno. Podpore so za razne dežele različne, kar je tudi popolnoma razumljivo. Draginjske razmere so v nekaterih deželah popolnoma drugačne kot v drugih, v mestih čisto druge kot na kmetih. Podpora je za one večja, ki nimajo svojega lastnega doma, ker ti dobe še nekaj k stanarini, kot pa za one, ki imajo svojo hišico, če tudi slabo in skromno. Če dobe stranke, ki prihajajo k Vam, že polno podporo, ki je za nas določena, potem bo vsaka prošnja brezvspešna. Povejte in podučite jih v tem zmislu.

3. Županstvo F.

Vprašanje:

V ozemlju naše občine se je našel v vodi utopljenec, ki je pristojen, kot se je dognalo, na Hrvaško in je brez vsacega premoženja. Za prevoz, čuvanje in pogreb je naraslo nekaj stroškov. Županstvo je zahtevalo od domovne občine na Hrvaškem, da povrne te stroške. Domovna občina tega noče storiti in trdi, da mora glasom neke pogodbe, ki obstoji med Kranjsko in Hrvaško, pogrebne stroške za ubožce plačati ona občina, v kateri je ubožec umrl.

Prosim pojasnila, kako je s pogrebnimi stroški. Kedo jih plača? Ali res obstoji kaka pogodba med Kranjsko in Hrvaško?

Odgovor:

Odgovoriti na to vprašanje kratko in točno, tako, da bi veljalo za vse slučaje, je zelo težavno, odnosno

skoraj nemogoče, ker ta stvar ni z zakonom enotno urejena. Naš ubožni zakon iz l. 1883. določa v § 3., da je dolžnost občine, da skrbi za uboge, da jim da v boleznih potrebno postrežbo in da jim v slučaju smrti napravi priprost cerkveno-obredni pogreb. Glasom tega določila mora tedaj pri nas pogrebne stroške za ubožce plačati domovna občina. Če je torej ubožec, ki umrje v kaki naši občini, doma iz Kranjske, tedaj ima občina, kjer je umrl, vedno pravico te stroške iztirjati od njegove domovne občine. Jednako določilo kot Kranjska ima v tem oziru tudi češki ubožni zakon. Skoraj vse druge dežele imajo glede tega določilo, da morajo pogrebne stroške za tuje ubožce plačati one občine, kjer je ubožec umrl. Štajerska na pr. določa to čisto jasno v § 9. ubožnega zakona iz l. 1896. V takih slučajih velja potem reciprociteta. Kakoršno stališče zavzemajo tuje dežele proti nam, tako mi proti njim t. j. če one plačajo pogrebne stroške za naše tamkaj umrle ubožce, potem se v slučaju, da iz tiste dežele umrje ubožec pri nas, tudi mi postavimo na isto stališče, v nasprotnem slučaju zastopamo seveda tudi mi nasprotno stališče. Jednako stališče kot s Štajersko bi imeli tudi s Hrvaško, če ne bi tista že l. 1877. z razpisom z dne 9. marca, št. 5693, podučila vse podrejene občine, da niso dolžne plačati pogrebnih stroškov za svoje občinske uboge, ki umro v tujih deželah. Tega se hrvaške občine od tedaj navadno tudi drže. Posebne pogodbe v tem oziru med Hrvaško in Kranjsko ni. Hrvaška občina je pri sklicevanju na neko pogodbo imela gotovo v mislih zgoraj citirani razpis deželne vlade v Zagrebu. Pogrebnih stroškov za ubožca iz Hrvaške tedaj ne boste mogli iztirjati, če bi pa kljub temu hoteli z iztirjavo poskusiti, se obrnite do deželne vlade v Zagrebu.

4. Žup. obč. Št. V.

Vprašanje:

Posestnik I. je zaprosil za občinski ogled v zadevi poprave hribne poti in uravnave vodotoča ob poti. Vodotoč je napravil tekom časa nov iztok; stari odtok je še viden jarek ob meji dveh parcel, ki je tekom zadnjih let zarasel s travo. — V občinski mapi je zarisano, da se je voda po tem jarku na meji dveh parcel iztekala na travnik posestnika A.

Posestnik A. taji, da se je kedaj voda iz zaraščenega jarka iztekala na njegov travnik.

1. Ali more posestnik A. braniti odtok vode po starem zaraščenem jarku na njegov travnik?

2. Ali je občinska mapa merodajna za presojo prepornega odtoka?

Odgovor:

Točnega odgovora na sprednje vprašanje ne moremo podati, ker dejanski stan ni zadostno pojasnjen. Predvsem je treba ugotoviti, kakšno pravno svojstvo ima predmetni vodotoč. — Ali je stalen vodotok, ki ima svojo strugo, ali gre le za prost odtok padavin, ki se zbirajo ob poti in se same po sebi stekajo preko sosednjih zemljišč. — Ako je predmetni vodotoč stalna

voda, ki teče po lastni strugi (kakor na pr. potok), potem se mora sporno vprašanje rešiti po določenih vodopravnega zakona. — Za presojo spora je kompetentno politično okrajno oblastvo.

V drugem primeru, če gre namreč za odtok padavin, je treba preiskati, ali se odtekajo padavine po stalnem jarku ali pa se prosto razlivajo od mesta, kjer se nabere, po sosednjih zemljiščih. — Ako se odtekajo padavine po jarku, ki je ob cesti nalašč za to napravljen, da se v njega zbirajo padavine iz ceste, potem imamo pred seboj napravo, ki so za njo v splošnem merodajni predpisi cestnega zakona, oziroma cestno-polijski predpisi. — Za presojo spora bi bilo kompetentno avtonomno oblastvo, če odtok padavin, oziroma izprememba odtoka ne vpliva na javno vodovje ali na druge po vodopravnem zakonu varovane pravice. (V zadnjem primeru bi spadala zadeva v področje vodopravnega oblastva in bi se morala razsoditi po vodopravnem zakonu.) — Ako pa se izlivajo padavine iz svojega nabirališča naravnim potom preko bližnjih zemljišč in se naj izpremeni naravni odtok padavin, potem gre za spor po § 11. državnega vodopravnega zakona z dne 30. maja 1869. l., drž. zak. št. 93, ki o njem razsojajo vodopravna oblastva.

Svetujemo Vam, da izročite zadevo c. kr. okrajnemu glavarstvu, ki bo ugotovilo najprvo kompetenco o sporni stvari.

5. Žup. obč. Št. V.

Vprašanje:

Nastanjeni vojaški konji so v slabih hlevih veliko škodo napravili; po nekod so žlebove in lestve za seno razgrizli, lesene stene in flak razbili.

Posestniki se oglašajo za poplačilo škode.

Kaj je storiti?

Odgovor:

Župan naj da škodo ceniti po zapriseženih cenilcih. O cenitvi se naj obvesti tudi poveljnik dotične čete, ki je škodo povzročila, v ta namen, da se zamore cenitve udeležiti.

Po dovršenju cenitvi naj zahteva župan odškodnino od poveljnika. Ako bi se ta branil plačati ali, ako bi bila četa že odkorakala, naj se predloži cenilni zapisnik okrajnemu glavarstvu s prošnjo za izposlovanje odškodnine.

V naznanilu na okrajno glavarstvo mora biti na vsak način navedena četa, ki je škodo povzročila in pa po možnosti tudi ime njenega poveljnika.

6. Žup. obč. Št. V.

Vprašanje:

Vojaki-častniki pridejo k županu rekoč: Pokažite nam večje gozdne parcele, da bodo vojaki za v občini nastanjene vojaške konje steljeli napravili.

Župan pokaže občinsko mapo rekoč, da v tukajšnji občini ni občinskega gozda. Gozdi občanov so le male parcele okoli 1/2 hektarja velike, le malo jih je nad 1 hektar. Posestnikom itak županstvo ne more dajatve stelje odločevati, ker je v občini zelo malo gozda in stelje, ki še za njihovo živino ne zadostuje. Častniki so uvideli, da so parcele majhne in odšli.

Nato vojaki hodijo po 20 do 40 mož z vrečami v gozd in, kjer dobijo kaj nastilja, nabašejo v vreče ter domov nosijo.

Posestniki se pritožujejo, ker jim samim stelje primanjkuje.

Kaj naj župan ukrene?

Odgovor:

C. in kr. 5. armadno poveljstvo je ukazalo, da mora moštvo nabirati dračje in podraščino za poklidanje.

Ker pa moštvo večjidel ne more presojsati, kedaj je smatrati gotove vrste podraščine za dračje in kedaj za drevesne mladike (bukve, jeseni, javori), je armadno poveljstvo odredilo, da se sme tako nabiranje vršiti le pod nadzorstvom podčastnikov ali moštva, ki so strokovnjaki v gozdarskih zadevah.

V slučaju, da se posestniki pritožujejo, se naj obrne župan na c. kr. okrajno glavarstvo s pismeno vlogo, v kateri naj stvar razloži in prosi za odpomoč.

Razno.

Sprememba zakona o državni podpori svojcem mobiliziranih. Zakon z dne 26. decembra 1912, drž. zak. št. 237, o prispevku za preživljanje svojcev mobilizovancev določa v § 4., da dobe svojci vpoklicanega stari manj nego osem let kot prispevek za preživljanje polovico (50%) tega, kar dobe odrasli, stari nad 8 let. Cesarski ukaz z dne 11. maja 1916, drž. zak. št. 135, razveljavlja to določilo in določa, da se ima prispevek za svojce, stare manj kot 8 let, od dneva razglasitve tega ukaza (13. maja t. l.) zvišati od 50% na 75%. To zvišanje pa velja po ukazu samo za one slučaje, če morajo svojci plačevati stanarino t. j. če nimajo svoje hiše ali drugače prostega

stanovanja in če v dotični družini pri skupnem gospodarstvu ne dobe več kot 3 člani polnega državnega prispevka. To določilo je bilo v prvi vrsti namenjeno za prebivalce mest in industrijskih okrajev, kjer morajo plačevati visoko stanarino in so pri sedanjem prispevku v današnjih draginskih razmerah res težko izhajali.

Nekaj važnih načel, ki jih je izreklo c. kr. upravno sodišče na Dunaju glede državnih podpor. V prvi letošnji številki „Občinske Uprave“ smo navedli tri važne razsodbe upravnega sodišča glede podpor svojcem mobilizirancev. Iz teh razsodb je bilo razvideti 1. državna podpora se ne sme pavšalirati,

temveč upravičencem se mora izplačati, če so enkrat dani vsi postavni pogoji, podpora v izmeri, ki jo predpisuje postava; 2. državna podpora se vsled drugih podpor ne sme skrčiti; 3. pomanjkljivo postopanje oblastvo zagreši, če ne zasliši prič, ki jih stranka navede in če v odločbi ne navede dejstev, na podlagi katerih je oblastvo prišlo do prepričanja, da življenski obstanek ni odvisen od podpore vpoklicanca.

Med načeli, ki jih je c. kr. upravno sodišče izreklo zadnji čas, so važna zlasti sledeča:

a) Okolnost, da ima žena vpoklicanca posestvo, ki meri 8 oralov, ne zadostuje, da bi se njena prošnja za državno podporo smela zavrniti, če posestvo ne prinaša toliko, da bi vzdržavalo svojce in če so bili ti navezani vsled tega tudi na zaslužek vpoklicanca in na njegovo pomoč pri gospodarstvu, zlasti še, če je posestvo zadolženo, žena delanezmožna in brez sredstev, da si najame tujih delavnih moči. — (Razsodba upravnega sodišča z dne 29. aprila 1916.)

b) Državna pokojnina sama še ne izključuje svojcev vpoklicanca od pravice do državne podpore, če je imel vpoklicani še druge dohodke, s katerimi je skupno s pokojnino preživljal svojo družino, ki pa so sedaj vsled vpoklica v aktivno službovanje prenehali. Glavno je temveč to, če pokojnina sama — potem ko so odpadli vsi drugi dohodki, zadostuje za preživljanje družine. — (Razsodba z dne 17. aprila 1916.)

c) Po § 3. postave z dne 26. decembra 1912, drž. zak. št. 237, odstavek drugi, imajo pravico do državne podpore tudi svojci samostojnih obrtnikov, ki delajo brez pomočnikov. Iz samo začasne uporabe pomožne moči (pomočnika) se še ne more sklepati, da niso dani pogoji, ki jih za državno podporo omenja zgoraj navedeno postavno določilo. — (Razsodba z dne 17. aprila 1916.)

d) Državno podporo odreči svojcem vpoklicanca iz razloga, češ da bi si tisti lahko sami zaslužili, kar so z vpoklicem zgubili, je protipostavno. — Na pravico do državne podpore in na višino tiste nima okoliščina, da bi si svojci sami lahko nekaj zaslužili in s tem pokrili primanjkljaj, ki je v gospodarstvu nastal vsled tega, ker je izostal zaslužek v vojno službovanje vpoklicanega, nobenega vpliva. To sledi jasno iz § 3. odstavek prvi postave o prispevku za preživljanje, ki pravi, da je za upravičence do državne podpore smatrati tiste, kojih živež je bil doslej odvisen od dohodka, doseženega iz dela tistega, ki je bil pritegnjen na aktivno službovanje. Pod besedo „doslej“ se z ozirom na § 6. in z ozirom na določila ministrskega ukaza k temu paragrafu razume do dneva, ko je bil na aktivno službovanje vpoklicani moral zapustiti svoje bivališče in s tem nehal skrbeti s civilnim zaslužkom za svojo družino. — (Razsodba upravnega sodišča z dne 10. maja 1916.)

e) Žena, ki se je poročila v času, ko je bil njen mož že na aktivno službovanje pritegnjen in je živela v hiši svojih staršev in ni od svojega moža dobila nobenih prispevkov za preživljanje, ni upravičena do državne podpore, ker ni bil njen živež doslej odvisen od dohodka, doseženega iz dela njenega moža. Otrok pa, ki je na to iz tega zakona izšel, je po postavi do državne podpore upravičen. — (Razsodba upravnega sodišča z dne 26. aprila 1916.)

f) Prostovoljna odpoved državne podpore je brez moči. Alojzija H. je po vpoklicu svojega moža dobila in vživela prispevek za preživljanje svojcev mobilizovancev. Po preteku več mesecev se ji je posrečilo dobiti precej dobro plačano službo, vsled česar je državno podporo za se odpovedala. Državna podpora je bila nato njej kot tudi njeni hčerki ustavljena. Po daljšem času je Alojzija H. zaprosila zopet podporo. Komisija za preživljanje je prošnjo zavrnila, češ, da preživljanje ni v nevarnosti in kar je glavno, da se je podpora sama odpovedala.

H. se je pritožila na to na c. kr. upravno sodišče, ki je pritožbi ugodilo in tozadevno odločbo komisije za preživljanje kot v postavi neutemeljeno razveljavilo.

Svojo razsodbo je c. kr. upravno sodišče utemeljilo sledeče: dejstvo, da se je Alojzija H. svoj čas državni podpori odpovedala, ne bi smelo biti mero-dajno za odločbo komisije. § 7. postave o prispevku za preživljanje pravi, da je vsako razpolaganje s terjatvami do prispevka za preživljanje s cesijo, z nakazom, z zastavo ali z drugim pravnim opravilom brez pravne moči. Semkaj spada tudi prostovoljna odpoved terjatve do prispevka za preživljanje. Prostovoljna odpoved tedaj nikakor ne izključuje morebitne poznejše prošnje, ki se mora vpoštovati in, če so dani vsi postavni pogoji, podporo tudi podeliti. Komisija za preživljanje ni bila tega mnenja, toda neupravičeno. Po § 3. že večkrat citiranega zakona o državni podpori zavisi podpora od tega, če je bil živež doslej bistveno dokazano odvisen od zaslužka vpoklicanega. Gre se tedaj le za to, kakšne so bile razmere pred vpoklicom. Da je bilo preživljanje H. do vpoklica njenega moža odvisno od njegovega zaslužka, je dokazano. To je komisija tudi priznala s tem, da je prvi prošnji ugodila in H. podporo nakazala. S tem, da je H. začasno vstopila v službo, se njej in njeni hčerki z ozirom na določilo § 3. podpora nikakor ne sme odreči, temveč pritožiteljica in njena hčerka imate pravico do cele državne podpore in sicer od dneva vpoklica moža odnosno očeta.

g) Za prispevek za preživljanje mero-dajna doba se začne z dnem, katerega zapusti na aktivno službovanje pritegnjeni svoje bivališče, odnosno z onim dnem, s katerim so izpolnjeni vsi postavni pogoji za podelitev državne podpore. Proti postavni je tedaj nakazati podporo še le od dneva,

katerega je stranka prošnje vložila. — (Razsodba upravnega sodišča z dne 17. aprila 1916.)

h) Možnost, da bi bili svojci v poklicanega lahko dobili podporo od privatnikov, ali tudi dejstvo, da so bili tisti tudi v resnici podpirani od bogatih sorodnikov, na državno podporo v zmislu § 7. nima vpliva. — (Razsodba z dne 25. aprila in z dne 10. maja 1916.)

Omejitev sekanja domačega kostanja. C. kr. deželni predsednik za Kranjsko je z ukazom z dne 27. junija 1916 na podstavi § 4. in 23. gozdnega zakona in v sporazumu s c. in kr. poveljstvom 5. armade omejil sekanje domačega kostanja. Posestnik, ki bi hotel kostanj v gozdih posekati, mora to prigrasiti in si v ta namen izposlovati dovoljenje pri pristojnem c. kr. okrajnem glavarstvu. Od tega določila so izvzeti kostanji, ki rastejo izven gozdov, torej v logih in v večjih skupinah. Za sekanje takega kostanjevega drevja ni treba dovoljenja, če se posekajo le posamezna stara ali poškodovana drevesa. Doba sekanja se omeji po tem ukazu na čas od 1. oktobra do 1. aprila. Ta določba pa ne velja za slučaj, če se sekanje že vrši, ali če gozdni posestnik dokaže, da je bila pogodba glede sekanja sklenjena že pred 1. junijem 1916. Prigrasitev sekanja pri c. kr. okrajnem glavarstvu se mora izvršiti vsaj 4 tedne pred pričetkom nameravanega sekanja. Prestopki teh predpisov se bodo ostro kaznovali. Ukaz je stopil v veljavo z dnem razglasitve t. j. s 30. junijem t. l.

Delno razveljavljenje ministrske odredbe z dne 15. jan. 1916, drž. zak. št. 15. Notranje ministrstvo je z ukazom z dne 25. junija 1916 zgorajšnjo odredbo deloma razveljavilo in določilo, da smejo pri žetvenih delih neposredno zaposlene osebe (pri nas) od 5. julija do 1. oktobra porabiti 500 gramov na dan žita ali iz istega napravljenih mlinskih izdelkov.

Laneno seme zaseženo. Ministrska odredba, ki je ravnokar izšla, določa, da so zasežene vse zaloge lanu starega pridelka in ki ne pridejo v poštev kot lan za seme.

Omejitev alkoholizma. Izredne vojne razmere so napotile oblasti, da so se začele v večji meri zanimati, kako naj se omeji čezmerno uživanje alkohola. Ne samo, da alkohol oslabi telo in zmanjša njegovo odporno silo proti raznim zlasti pa nalezljivim boleznim, ampak z zauživanjem alkohola se odtegne tudi mnogo denarja in živil ljudski prehrani, krši se red in mir in dela pohujšanje. Zlasti pa so spoznali, kako škodljivo lahko upliva uživanje alkohola na vojaštvo.

Kranjska deželna vlada je že lansko leto meseca avgusta izdala v deželnem zakoniku ukaz za omejitev pijančevanja. Glavne določbe tega ukaza so:

Točenje in nadrobna prodaja žganih pijač vseh vrst, zlasti tudi v trgovsko zaprtih steklenicah, je prepovedano ob nedeljah in praznikih in ob semanjih dneh ves dan, sicer pa pred 7. uro zjutraj in od 4. ure popoldne naprej.

Brez izjeme je nadalje prepovedano oddajati žgane opojne pijače osebam, ki stoje pod vojaško oblastjo t. j. vojakom, črnovojniškimi delavcem in voznikom i. dr., vojnim ujetnikom, dalje mladoletnim pod 18 leti, pijancem iz navade, pijanim osebam, beračem, vlačugarjem, duševno manj vrednim in nasilnim osebam. Prepovedano je tudi oddajati alkoholne pijače vseh vrst (žganje, vino, pivo itd.) vojakom na transportih, kakor tudi vojakom izmed moštva, ki sami potujejo.

Poleg teh splošnih za celo deželo veljavnih predpisov je pa okrajno glavarstvo v Litiji po občinah Zagorje ob Savi, Kotredež in Aržiše sploh prepovedalo točiti ali nadrobno prodajati žgane pijače vseh vrst. Ravno taka prepoved velja tudi v sosedni štajerski občini Trbovlje in sicer vsled tega, da ostanejo rudniški delavci močni in zdravi in da se ohrani red med črnovojniškimi delavci.

Nove knjige.

„Slovenische Kriegs- und Soldatenlieder“. Pod tem naslovom je izdal dr. Rudolf pl. Andrejka ravnokar v založbi „Katoliške bukvarne“ v Ljubljani zbirko slovenskih vojnih in vojaških pesmi v nemškem prevodu. Zbirka obsega 14 umetnih in 12 narodnih pesmi. Prešern, Gregorčič, Vodnik, Koseski, Jenko in Vojanov so zastopani s svojimi najlepšimi in najboljšimi deli te vrste v prvem delu, v drugem delu pa nam podaja pl. Andrejka v lepem prevodu šopek narodnih pesmi. Naštejem naj jih le nekaj: Tam za laškim gričem, Regiment po cesti gre, Oj ta vojaški boben, V nedeljo zjutraj vstala bom, Nekdaj v starih časih itd. Ob koncu je zbirki pridejan še kratek življenjepis vseh pesnikov, ki so v zbirki zastopani in pa kratek sestavek o slovenski narodni pesmi. Knjiga je za sedanjí čas velepomembna. Z orožjem v roki kažejo danes naši možje in fantje na bojnem polju svojo zvestobo do cesarja in dinastije, svojo ljubezen do domovine v širšem in ožjem pomenu, dr. Rudolf pl. Andrejka pa kaže s to zbirko svetu, kako se je ta zvestoba izražala v naši pesmi, kako je zvestoba in ljubezen do cesarja in domovine živela v srcih slovenskega naroda že od nekdanj, odkar stoji naš narod pod slavno vlado Habsburžanov. Knjiga je krasno ilustrirana. Kot pomembno zbirko, kot lep spominek in pa, ker je čisti dobiček namenjen v vojnokrbne namene, priporočamo knjigo kar najtopleje našim županom in vsem našim naročnikom. Elegantno vezana knjiga stane le 3 K.